

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN SİYASAL HAYATA ETKİLERİ

Uluslararası ilişkiler alanında çalışan birinin teknoloji ile ilgili herhangi bir bilgisi olmaması, teknolojik gelişmelerin yaratacağı farklılıkların ve gelişmelerin göz ardı edildiği bir uluslararası ilişkiler düşüncesi eksik olacaktır.

Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan

Bu sebeple hangi alanda çalışırsak çalışalım teknoloji konusu bizim için destekleyici alanlarımızdan biri olmak zorundadır. Teknolojik gelişmeler ile bazı meslekler, yepyeni mesai anlayışları, yepyeni iş yapış biçimleri hayatımıza girecektir. Fakat aynı zamanda iş ve çalışma ile ilgili kafamızın içindeki kalıplarda da değişiklikler olacaktır.

Teknoloji ve değişim günümüzde hayatımızın merkezinde yer almaktadır. Teknolojideki yaşanan değişim ve gelişimler siyaset alanını da fazlaca etkilemiştir. Yani sabanın hayatımıza girmesi, tarım devrimin ortaya çıkması, sanayi devrimi ve sanayi devrimi sonrasında bugün geldiğimiz Endüstri 4.0 diye adlandırılan yeni yapı hayatımızı ciddi anlamda şekillendiren gelişmeler olmuştur.

Teknolojik gelişmeler aynı zamanda çok ciddi yapısal dönüşümler yaratmaktadır. Tarım toplumunda insanlar avcı-toplayıcı olduklarından bir arada yaşamıyorlardı. Tarım devrimi ile yerleşik düzene geçildiği andan itibaren insanlar birleşmiş, bütünleşmiş, entegrasyon süreci ile farklı uygarlıklar, farklı siyasal yapılanmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Binlerce yıllık tarım uygarlığının iki önemli çıktısı olmuştur. Birincisi toprağa dayalı büyük alanlara sahip imparatorluklardır. İkincisi fragment ve daha küçük yapıda olan krallıklar ve feodal yapıdır.

"Teknoloji ve değişim günümüzde hayatımızın merkezinde yer almaktadır. Teknolojideki yaşanan değişim ve gelişimler siyaset alanını da fazlaca etkilemiştir."

Ancak iki yapı da aynı zamanda tarıma dayalı bir ekonomi üzerine entegre edilmiştir ve tarımdan güç almaktadır. Hem ekonomik hem de askeri yapıları tarıma göre örgütlenmiştir. Bu süreç tarım uygarlığının siyasi çıktısı olmuştur.

Sanayi Devrimi ile birlikte serflerden yani feodal düzene bağlı köylülerden, şehirlerde, fabrikalarda çalışmaya başlayan insanların bir araya gelerek üretim yapılan yeni bir düzene geçiş yaşanmıştır. 1700'lerin sonlarında James Watt'ın buhar makinasını icadı ile Sanayi Devrimi yaşandı denilmesine rağmen normal şartlarda başlangıç ve bitiş şeklinde gün vermek doğru olmayacaktır. Bu bir prodestir. Ancak bu tarz örnekler simge olarak kullanılmaktadır. 1700'lerin sonlarından itibaren Fransız Devrimi Napolyon'un "Liberte-Egalite-Fraternite" söylemleri ile yayılmıştır. Bu söylemlerin 1800'lü yıllara aktarımı Hobsaw'nın "Devrimler Çağı" dediği şeydir. "Liberte" liberalizmi, "Egalite" sosyalizmi, "Fraternite" ise kardeşlik duygularıyla nasyonalizmi tetiklemiş ve 3 "-izm"i ortaya çıkarmıştır. Bu 3 "-izm" 19. yy. boyunca büyük imparatorlukları dağıtmış ve küçük prenslikleri birleştirip ulus-devletlere doğru dönüşmesine sebep olmuştur. Yani aynı anda hem fragmentasyon hem entegrasyon eğilimleri söz konusu olmuştur. Bu gelişme ile sanayi toplumu sonrasında ulus-devlet denilen modelin ortaya çıktığı görülmektedir. Ek olarak bakış açısı değişime uğramıştır. Aydınlanma Dönemi sonucunda dini bakış açıları değişime uğramış, neticesinde sekülerizm ortaya çıkmıştır. Kralın hakkı kralda, papanın hakkı papada olacak şekilde

1 Doğuş Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

2 Bu metin, Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan'ın "Sosyal Bilimlerin Gözüyle Teknoloji Devrimi" başlıklı TESAM VI. Sosyal Bilimler Kongresi'nin açılış oturumunda yapmış olduğu "Teknoloji Çağında Politik Psikoloji" isimli sunumundan derlenmiştir..

din ve devlet yönetiminde ayrıma gidilmiştir. Yani insanların dünyaya bakışları ve siyasal davranışları da değişime uğramıştır.

KADIN HAKLARININ DOĞUŞU

1860'lı yıllardan itibaren "enternasyoneller" toplantıları başlamıştır. Bu toplantılar ile proletarya sınıfı bazı haklar kazanmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde savaşların başlamasıyla erkekler cephelerde yer alırken kadınlar ise fabrikalarda erkeklerin bıraktığı boşluğu doldurmuşlardır. Neticesinde binlerce yıllık insanlık tarihinde birçok medeniyette ezilen ve insan yerine konulmayan kadınların üretim sürecine aktif bir şekilde girmeleri ile birlikte "kadın hakları" ortaya çıkmıştır. Yani hayatın her aşamasına dokunan kadınların eşit ve özgür bireyler olarak kabul edildiği yeni bir düzene geçiş, aslında teknolojideki devrim, uygarlıkta yaşanan dönüşüm ve yapısal dönüşümün etkileriyle şekillenmiştir.

KÜRESEL DÜNYA

Savaşlar döneminin sonrası ise 1989'da Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra başlatılabilir. Bu yeniden yapılanma aşamasında dünya düzeni için 1962'de Marshall McLuhan'ın söylediği "Küresel Bir Köy" tabiri kullanılmıştır. Bu tanımlamaya göre dünya genelinde sınırlar olmayacak, duvarlar olmayacak, insanlar hep birlikte yaşayacak ve ortak zevklere sahip olacaktır. Bu dönemin siyasal modeline göre artık "tarihin sonu geldi, ulus-devletin sonu geldi" denilmiştir. Yapılan çalışmalarda ise mücadelelerin veya 3. Dünya Savaşının devletler ve devlet olmayan aktörler arasında çıkabileceği ön görülürken, "güç mücadelesi sistemin değişmez dinamiğidir" sonucuna ulaşılmıştır. Ve nihai olarak küresel kültür ve ulus-devletlerin dağılan gücü ile "Global Governance" hayatımıza girmiştir. Bu kavram bizlere "küresel yönetim olur mu?", "model bir yönetim yapıldıktan sonra bütün dünya devletlerini kontrol eder hale getirebilir miyiz?" sorularını getirmiştir. Bölgesel düzeyde ulusal paranın devreden çıkartılarak Euro'nun Avrupa Birliği bölgesinde kullanılması örnek olarak gösterilebilir. Ortak Merkez Bankasının kurulması, pasaportsuz geçişlerin sağlanması, bir ortak Avrupa evinin oluşturulması vb. gibi düşünceler

aslında ulus-devlet yapısının ötesinde bir yerdedir. 21. yüzyıla gelindiğinde, sanayi devrimi sonrası ulus-devlet modelindeki teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı sonuç "Küresel Dünya" olmuştur.

KÜRESEL KRİZLER

21. yüzyıl başlarından itibaren üç büyük küresel krizle karşı karşıya kalınmıştır. 11 Eylül saldırıları ilk krizdir. Arkasından 2008'de patlak veren Küresel Ekonomik Kriz ikinci büyük kriz olmuştur. Arkasından 2019'da Covid-19 Pandemi Krizi gelmektedir. Bu üç kriz 21. yüzyılın bir önceki yüzyıldan farklı olarak bir "küresel krizler yüzyılı" olacağını bizlere göstermektedir. Çünkü 20. yüzyıl "küresel savaşlar yüzyılı" olmuştur. 21. yüzyılda ise krizlerle ortaya çıkan ve Endüstri 4.0 ile birlikte 2010'lu yıllardan beri hayatımızın içinde olan teknolojik gelişmeler artık siyasal dengeleri bambaşka bir noktaya taşıyacak çok önemli dönüşümler yaratmaya başlamıştır. Bu dönüşümün ana aktörü ise devlettir. Her bir küresel kriz devletin sisteme daha güçlü olarak girişini sağlamıştır. Birinci krizde devlet terörizme karşı mücadelede güvenlik faktörü olarak devreye girmiştir. En net göstergesi savunma harcamalarının 750 milyar dolardan 2 trilyon dolara üzerine çıkması olmuştur. Devlet artık tek yönlü güvenlik sağlayıcısıdır. İnsan hakkı, demokrasi kavramları ne Guantanamo ne Ebu Gureyb'te söz konusu olmamıştır. Kimse göçmenler için insan haklarından bahsetmemektedir. Herkesin gözü önünde Avrupa Birliği ülkeleri kaçak yollarla göç eden genç-yaşlı, kadın-erkek demeden botları batırmak sureti ile insanları ölüme sürüklemektedir.

Günümüz dünyasının farklı bir psikolojisi, ötekileştirici bir yapısı bulunmaktadır. Bu yapıda teknoloji bir duvar işlevi de görmektedir. Yeni

nesil gözetleme kuleleri, elektrikli teller, Facial Recognition System'ler mevcuttur. Çin'de insanlar dolaşırken her tarafta yer alan Facial Recognition System'ler ile sizin nerede olduğunuz gözetlenmektedir. Bu gelişimin olumlu yönleri de vardır. Mobese kameraları ile terör eylemi yaşandıktan sonra suçlu hemen saptanıp 24 saat geçmeden yakalanabilmektedir. Ancak bu, aynı zamanda devlete olağanüstü bir güç de vermektedir.

İkinci krizde devlet iktisadi bir aktör olarak devreye girmiştir. Devlet, bütün iktisadi meseleleri, küresel liberal pazarı regülatör olarak domine etmeye başlamıştır. Sistemin dışına itilmeye çalışılan devletlerin merkez bankaları sistemin ana regülatörleri olarak devreye girmiştir. Şu anda yaşanacak bir ekonomik sorunda merkez bankalarının gözünün içine bakılmaktadır. Türkiye için de aynı durum geçerlidir.

Üçüncü kriz ise pandemi krizidir. Bu bir "biyopolitik iktidar" meselesidir. İnsan bedeni üzerinde devletin teknolojik ve hukuki meşruiyet sahibi olarak nasıl bir egemenlik kurabildiğini gördük. Pandemi süreci devam ederken Türkiye'de 2020 yılının Ağustos ayında 25 milyon kişinin HES kodu vardı. Bu HES kodları ile kişilerin alışveriş merkezlerine, uçaklara, otellere girip giremeyeceklerine karar veriliyordu. Böylece bedenlerimiz üzerinde nasıl bir egemenliğe sahip olunduğunu hep birlikte görmüş olduk. Bu üçüncü büyük kriz ile devletin bu sefer biyopolitik bir iktidar sağlayıcı olarak sisteme geri döndüğünü görmekteyiz. Bu gelişmelerin neticesi olarak bundan sonraki süreçte daha totaliter bir devletin hayatımızın her alanına müdahale edebileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır.

ENDÜSTRİ 4.0

Endüstri 4.0 bizlere yeni bir uygarlık düzeni getirmektedir. Diğer bütün uygarlık düzenleri gibi diğer bütünyapısal dönüşümler gibi bugelişmenin de siyasal bir çıktısı bir farklılık yaratacaktır. Devlet düzeni değişime uğrayacaktır. Ulus-devletteki mantık, vatandaş devlete karşı birtakım görevlerle yükümlüdür ama hakları vardır. Devletin birey üzerindeki her türlü tahakkümü meşru değildir. Devlet artık ulus-devlet olmaktan çıkarak devlet-

ulus olacak veya tebaa devlete dönüşecektir. Taba devlette ise sadece görevler vardır. Devlet Leviathan'ı oyla belirlersiniz ama Leviathan gibi hayatınızın her alanına, evlenmenizden çocuk doğurmanıza, eğitiminizden yediğinize, içtiğinize, satın aldığınıza kadar her şeye karışabilir, kontrol edebilir. Makbul vatandaşları üretebilir, makbul olmayan vatandaşları kredi sistemleri ile sistemin dışına atabilir. Temel güç dengeleri bağlamında da durum bu şekildedir.

Günümüzde en önemli mesele "Verinin Kontrolü" dür. Çünkü veri dediğimiz insanı tanımlayan şeydir. Geniş kitleleri biyopolitik olarak kontrol edebilme gücüne sahip olabilmek için bir mücadele yaşanmaktadır. Bu mücadelenin içinde hem devletler hem de devlet dışı aktörler vardır. Twitter'ı Elon Musk'ın satın alması sonrası ortaya çıkan durum, Mark Zuckerberg'in Amerikan Senatosu tarafından baskılanması sonrası Facebook'un, Google'in topladığı verileri alması bu mücadeleye örnek olmaktadır. Bugün Google'da araştırma yaptığınız zaman Amerika'nın merkezine, Yandex'te araştırma yaptığınız zaman Rusya'nın merkezine bilgi aktarımı yapılmaktadır. Türkiye de bu mücadeleyi önemli bir biçimde vermektedir. Devletin bilişim sistemleri, savunma sistemleri üzerinde durduğu, çabaladığı bu mücadelenin farkında olduğunu göstermektedir. Şu anda devlet bu mücadeleyi kontrol ettiği için bunu tehdit olarak algılamaktan ziyade silah olarak algılamaktadır. Bütün devletler hem uluslararası rekabette hem de kendi vatandaşı üzerinde sorgulanamaz bir iktidar oluşturabilmek, totaliter bir anlayışla hükmedebilmek için bir silah olarak algılamaktadır.

SONUÇ

Önümüzdeki dönemi çok liberal çok özgürlükçü bir ortam olarak değerlendiremeyeceğim. Buna karşı direnişler söz konusu olacaktır. Muhtemelen reel dünya devletlerin egemenliğinde olacaktır. Ancak siber ortamda bir başka mücadele alanı vardır. Devletler bu alana da sahip olmak için mücadele edeceklerdir. Dördüncü büyük krizin dijitalde çıkacağını öngörmekteyim. Siber alanda bir rezistans hareketinin doğması mümkün diye düşünmekteyim.